

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра управління земельними ресурсами

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет землевпорядкування

“ 14 ” травня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**
Природокористування в умовах конфліктів

Галузь знань - С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини».

Спеціальність - С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Освітньо наукова програма - Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Розробник: Євген БУТЕНКО, доцент кафедри управління земельними ресурсами, к.е.н., доцент

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни «Природокористування в умовах конфліктів»

Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів третього освітньо-наукового рівня знань щодо особливостей управління природними ресурсами в умовах воєнних, соціально-політичних, економічних та екологічних викликів. У межах курсу розглядаються теоретичні та практичні аспекти оцінки впливу конфліктів на земельні, водні, лісові та інші природні ресурси, механізми відновлення територій, екологічна безпека, міжнародний досвід повоєнного відновлення та принципи сталого розвитку. Особлива увага приділяється економічним інструментам регулювання природокористування, управлінню ризиками, екологічним збиткам і формуванню політики ресурсної стійкості в умовах криз та трансформацій.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Доктор філософії</i>	
Спеціальність	<i>С1 – Економіка та міжнародні економічні відносини</i>	
Освітньо-наукова програма	<i>Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проєкт / робота (за наявності)		
Форма контролю	<i>екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної, заочної та дистанційної (за наявності) форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна, дистанційна
Курс (рік підготовки)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	15 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	4 год.
Лабораторні заняття		год.
Самостійна робота	60 год.	82 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Природокористування в умовах конфліктів» є формування у здобувачів третього освітньо-наукового рівня системних знань, аналітичних компетентностей та науково-дослідницьких навичок щодо економічних, екологічних і соціальних аспектів природокористування в умовах воєнних, політичних, ресурсних та екологічних конфліктів. Дисципліна спрямована на оволодіння сучасними підходами до оцінки екологічних збитків, управління природними ресурсами, забезпечення екологічної безпеки та розроблення механізмів відновлення територій на засадах сталого розвитку. Особлива увага приділяється формуванню здатності здійснювати міждисциплінарні дослідження, обґрунтовувати управлінські рішення та адаптувати міжнародний досвід до умов України.

Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню «Природокористування в умовах конфліктів» *Методологія та організація наукових досліджень, Філософія науки та інноваційного розвитку, Економіка природокористування та сталого розвитку, Екологічна економіка, Управління природними ресурсами, Державна екологічна політика та міжнародне співробітництво, Академічне письмо та наукова комунікація, Сучасні методи економічних досліджень у природокористуванні.*

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК05. Здатність аналізувати та прогнозувати соціально-економічні й екологічні процеси на основі міждисциплінарних підходів і сучасних методів моделювання.

СК06. Здатність розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення у сфері природокористування з урахуванням ризиків, ресурсних обмежень та принципів сталого розвитку.

СК08. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проекти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

Програмні результати навчання (ПРН):

РН04. Розуміти та застосовувати норми національного і міжнародного екологічного законодавства при формуванні економічних механізмів раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

PH07. Пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна, дистанційна форма						
	тижні	усьо го	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Модуль 1. Теоретичні засади природокористування в умовах конфліктів														
Тема 1. Теоретичні основи природокористування в умовах конфліктів і криз	1-2		2	2			8							10
Тема 2. Вплив воєнних та соціально-політичних конфліктів на природні ресурси	3-4		2	2			7		1	1				10
Тема 3. Економічні та екологічні наслідки деградації природних ресурсів	5-6		2	2			8		1	1				10
Тема 4. Міжнародне гуманітарне та екологічне право у сфері охорони довкілля під час конфліктів	7-8		2	2			7							10
Разом за модулем 1		42	6	6			30	44	2	2				40
Модуль 2. Управління природокористуванням та відновлення територій														
Тема 5. Система управління природокористуванням у кризових та повоєнних умовах	9-10		2	2			10							15
Тема 6. Економічні механізми екологічної безпеки та ресурсної стійкості	11-12		2	2			10		1	1				15
Тема 7. Стале відновлення територій і природних ресурсів у повоєнний період	13-14-15		3	3			10		1	1				12
Разом за модулем 2		44	7	7			30	46	2	2				42
Усього годин		90	15	15			60	90	4	4				82
Курсовий проєкт (робота)			-	-	-		-		-	-	-			-
Усього годин		90	15	15			60	90	4	4				82

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретичні основи природокористування в умовах конфліктів і криз	2
2.	Вплив воєнних та соціально-політичних конфліктів на природні ресурси	2
3.	Економічні та екологічні наслідки деградації природних ресурсів	2
4.	Міжнародне гуманітарне та екологічне право у сфері охорони довкілля під час конфліктів	2
5.	Система управління природокористуванням у кризових та повоєнних умовах	2
6.	Економічні механізми екологічної безпеки та ресурсної стійкості	3
7.	Стале відновлення територій і природних ресурсів у повоєнний період	2

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Аналіз впливу конфліктів на стан земельних ресурсів	2
2.	Оцінка екологічних збитків унаслідок воєнних дій	2
3.	Аналіз міжнародного досвіду управління природними ресурсами в кризових регіонах	2
4.	Розрахунок економічних втрат від деградації екосистем	2
5.	Розроблення заходів із відновлення деградованих територій	2
6.	Оцінка ефективності економічних інструментів природокористування	2
7.	Формування стратегії сталого розвитку територій в умовах повоєнного відновлення	3

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Світовий досвід відновлення природних ресурсів після воєнних конфліктів	10
2.	Роль міжнародних організацій у забезпеченні екологічної безпеки	10
3.	Екологічні ризики для населення в умовах воєнного стану	10
4.	Економічні механізми компенсації екологічних збитків	10
5.	Інноваційні підходи до моніторингу природних ресурсів у кризових умовах	10
6.	Перспективи сталого природокористування в Україні в умовах повоєнного відновлення	10

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист лабораторних практичних;

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод гейміфікованого навчання.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінюють знання здобувача вищої освіти за 100-бальною шкалою, яку переводить у національну оцінку згідно з чинним «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Теоретичні засади природокористування в умовах конфліктів		
Лекція 1. Теоретичні основи природокористування в умовах конфліктів і криз	РН04. Розуміти та застосовувати норми національного і міжнародного екологічного законодавства при формуванні економічних механізмів раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.	-
Практична робота 1. Аналіз впливу конфліктів на стан земельних ресурсів		10
Самостійна робота 1. Світовий досвід відновлення природних ресурсів після воєнних конфліктів		10
Лекція 2. Вплив воєнних та соціально-політичних конфліктів на природні ресурси		-
Практична робота 2. Оцінка екологічних збитків унаслідок воєнних дій		10
Самостійна робота 2. Роль міжнародних організацій у забезпеченні екологічної безпеки		10
Лекція 3. Економічні та екологічні наслідки деградації природних ресурсів		-

Практична робота 3. Аналіз міжнародного досвіду управління природними ресурсами в кризових регіонах		10
Самостійна робота 3. Екологічні ризики для населення в умовах воєнного стану		10
Лекція 4. Міжнародне гуманітарне та екологічне право у сфері охорони довкілля під час конфліктів		-
Практична робота 4. Розрахунок економічних втрат від деградації екосистем		10
Модульна контрольна робота 1.		30
Разом за модулем 1		100
Модуль 2. Управління природокористуванням та відновлення територій		
Лекція 5. Система управління природокористуванням у кризових та повоєнних умовах	РН07. Пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.	-
Практична робота 5. Розроблення заходів із відновлення деградованих територій		10
Самостійна робота 4. Економічні механізми компенсації екологічних збитків		10
Лекція 6. Економічні механізми екологічної безпеки та ресурсної стійкості		-
Практична робота 6. Оцінка ефективності економічних інструментів природокористування		10
Самостійна робота 5. Інноваційні підходи до моніторингу природних ресурсів у кризових умовах		10
Лекція 7. Стале відновлення територій і природних ресурсів у повоєнний період		-
Практична робота 7. Формування стратегії сталого розвитку територій в умовах повоєнного відновлення		15
Самостійна робота 6. Перспективи сталого природокористування в		15

Україні в умовах повоєнного відновлення		
Модульна контрольна робота 2.		30
Разом за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M_1 + M_2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Разом за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проєкт/робота (за наявності)		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	роботи, які здають із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонено (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові покликання на використану літературу
Політика щодо відвідування:	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn);

- покликання на цифрові освітні ресурси;

1. Environmental Assessment of Conflict-Affected Areas: Methodological Guidelines. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts> (accessed: 20.05.2026).

2. Land Degradation Assessment in Drylands (LADA): Methodological Guidelines for Land Degradation Assessment. URL: <https://www.fao.org> (accessed: 20.05.2026).

3. Guidelines for Damage and Needs Assessment for Recovery. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence> (accessed: 20.05.2026).
4. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas. URL: <https://www.oecd.org/dac/conflict-minerals.htm> (accessed: 20.05.2026).
5. Protection of the Environment in Relation to Armed Conflicts: Draft Principles. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/8_7.shtml (accessed: 20.05.2026).

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Barbier E. B. *Economics for a Fragile Planet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 612 p.
2. Butenko Ye., Petrychenko S. Monitoring and assessment of the scale of destruction by remote sensing methods during the war in Ukraine // *GeoTerrace-2023*. 2023. P. 1–5. DOI: 10.3997/2214-4609.2023520056. URL: <https://eage.in.ua/wp-content/uploads/2023/09/GeoTerrace-2023-105.pdf> (дата звернення: 20.05.2026).
3. Butenko Ye., Shtohryn H., Petrychenko S., Olishevskiy V., Vasylenko Kh. The use of remote sensing methods for monitoring and assessing the scale of destruction during the war on the example of the southern regions of Ukraine // *GeoTerrace-2024*. 2024. P. 1–5. DOI: 10.3997/2214-4609.2024510073. URL: <https://eage.in.ua/wp-content/uploads/2024/09/GeoTerrace-2024-073.pdf> (дата звернення: 20.05.2026).
4. Costanza R., Daly H., Farley J. *Ecological Economics: Principles and Applications*. Washington : Island Press, 2022. 568 p.
5. Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0035> (дата звернення: 20.05.2026).
6. *Environmental Security and Peacebuilding* / ed. by R. Matthew, J. Barnett, B. McDonald. London : Routledge, 2023. 410 p.
7. FAO. *The Impact of Disasters and Crises on Agriculture and Food Security 2023*. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023. URL: <https://openknowledge.fao.org/> (дата звернення: 20.05.2026).
8. FAO. *The Impact of Disasters on Agriculture and Food Security 2023: Avoiding and reducing losses through investment in resilience*. Rome : FAO, 2023. 168 p. URL: <https://openknowledge.fao.org/items/9f218db0-2e4d-41b6-8d2d-4644062f0524> (дата звернення: 20.05.2026).
9. Halle S., Bruine de Bruin Y. *Environmental Impacts of Armed Conflicts and Their Consequences for Sustainable Development*. Geneva : UNEP, 2022. URL: <https://www.unep.org/> (дата звернення: 20.05.2026).
10. Ibatullin Sh., Dorosh Y., Dorosh O., Sakal O., Butenko Ye., Kharytonenko R., Shtohryn H. Determination of economic losses on agricultural land in connection with hostilities on the example of Kyiv region in Ukraine // *Acta Scientiarum Polonorum. Formatio Circumiectus*. 2022. Vol. 21(2). P. 49–61. DOI: 10.15576/ASP.FC/2022.21.2.49.

11. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Geneva : IPCC, 2023. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/> (дата звернення: 20.05.2026).

12. Leal Filho W., Eustachio J. H. P. P., Fedoruk M., Lisovska T. War in Ukraine: an overview of environmental impacts and consequences for human health // *Frontiers in Sustainable Resource Management*. 2024. Vol. 3. DOI: 10.3389/fsrma.2024.1423444. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsrma.2024.1423444/full> (дата звернення: 20.05.2026).

13. Orlenko T., Tytarenko O., Tsvyk O., Liashenko D. Remote monitoring of hazardous natural processes under the war in Ukraine // *GeoTerrace-2024*. 2024. DOI: 10.3997/2214-4609.2024510060.

14. Ostrom E. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge : Cambridge University Press, 2021. 298 p.

15. Pearce D., Turner R. *Economics of Natural Resources and the Environment*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2020. 400 p.

16. Reed M. S. *The Research Impact Handbook*. Fast Track Impact, 2022. 286 p.

17. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj> (дата звернення: 20.05.2026).

18. Sachs J. D. *The Age of Sustainable Development*. New York : Columbia University Press, 2020. 544 p.

19. System of Environmental-Economic Accounting (SEEA) / United Nations. URL: <https://seea.un.org/> (дата звернення: 20.05.2026).

20. UNEP. *The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review*. Nairobi : United Nations Environment Programme, 2022. 60 p. URL: <https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review> (дата звернення: 20.05.2026).

21. United Nations Environment Programme. *From Conflict to Peacebuilding: The Role of Natural Resources and the Environment*. Nairobi : UNEP, 2021. URL: <https://www.unep.org/resources/> (дата звернення: 20.05.2026).

22. United Nations. *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York : United Nations, 2021. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 20.05.2026).

23. *War and Environment Reader: Global Perspectives on the Destruction and Protection of Nature during Conflict* / ed. by C. Pearson, P. Kirby, J. Sanderson. Oxford : Oxford University Press, 2022. 520 p.

24. World Bank. *Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment*. Washington : World Bank Group, 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine> (дата звернення: 20.05.2026).

25. Бистряков І. К., Клиновий Д. В. *Просторовий розвиток та управління природними ресурсами*. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2022. 356 с.

26. Бутенко Є. В., Кузнецова О. В., Сохацька М. С. До питання оцінки наслідків негативного впливу бойових дій на землях територіальних громад //

Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2023. № 2. DOI: 10.31548/zemleustriy2023.02.09.

27.Бутенко Є. В., Петриченко С. В. Еколого-економічне оцінювання негативних наслідків бойових дій в Україні // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Біла Церква, 2023. С. 48–50.

28.Бутенко Є. В., Харитоненко Р. А., Петриченко С. В. Аналіз науково-методичних підходів до оцінки впливу бойових дій на продуктивність земель // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2023. № 1. С. 104–116. DOI: 10.31548/zemleustriy2023.01.11.

29.Дорогунцов С. І., Хвесик М. А. *Екологічна безпека, природокористування і сталий розвиток*. Київ : Кондор, 2021. 420 с.

30.Дорош Й., Ібатуллін Ш., Барвінський А., Тарнопольський А., Сакаль О. Концепція використання та охорони земель у сучасних умовах суспільного розвитку України // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 3. С. 4–13. DOI: 10.31548/zemleustriy2021.03.01.

31.Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

32.Новаковська І., Іванченко В., Іщенко Н. Інтегровані стратегії сталого розвитку: економічне зростання та відновлення природних ресурсів // Наукові перспективи. 2024. № 5(47). DOI: 10.52058/2708-7530-2024-5(47)-554-565.

33.Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

34.Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

35.Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

36.Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

37.Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

38.Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

39.Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

40.Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

41. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

42. Хвесик М. А., Бистряков І. К. *Економіка природокористування: теорія, методологія, практика*. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2021. 496 с.